

Protektionismista avoimuuteen - Suomen kauppapolitiikan vaiheita

Pasi-Heikki Vaaranmaa
Kauppapolitiikan yksikön päällikkö
Taloudellisten ulkosuhteiden osasto
Ulkoasiainministeriö

Suomen valtionhallinnossa yksi aikakausi on väijäämättä lähenemässä päätöstään, kun ulkoministeriön diplomaattikunnan Grand Old Man, suurlähettiläs Pekka Huhtaniemi jää lähiviikkoina ansaitulle eläkkeelle. Pekka on entinen kauppapoliittinen alivaltiosihteeri, joka on työskennellyt suurlähettiläänä Genevessä, Oslossa ja Lontoossa, sekä nyt viime töikseen hoitanut ansiokkaasti Suomen itsenäisyyden juhluvuoden Suomi100-suurlähettilään tehtävää.

Pekan ura on kestänyt yli 40 vuotta ja hänen ansioluettelonsa on niin pitkä, että osa yksityiskohdista on jo painunut unholaan, mutta kerrattakoon tämän jutun kannalta oleellisin yksityiskohta nyt tässä: Pekka toimi tulleva ja kaupankäyntiä koskevan yleissopimuksen (GATT) Uruguayn kauppaneuvottelukierroksella Pohjoismaiden (Suomi, Ruotsi, Norja, Islanti) yhteisenä pääneuvottelijana

maatalousasioissa. Tätä kannattaa hetki makustella.

Pekka neuvotteli Suomen ja näiden Euroopan unioniin silloin kuulumattomien maiden mandaatilla muiden GATT-jäsenten kanssa siitä, minkälaisia sääntöjä kansainväliseen kauppaan maataloudesta saataisiin. Ihan viimeinen mohikaani Pekka ei ole, mutta harvalukuinen se aktiivipalveluksessa olevien joukko on, joka voi sanoa olleensa itse neuvottelemassa kauppaneuvotteluissa.

”Suomen rooli on ollut neuvotella.”

22 vuoden ajan EU-jäsenyyden jälkeen kauppasopimuksia kolmansien maiden kanssa on neuvotellut tietenkin Euroopan komissio, koska kauppapolitiikka on EU:n yhteistä ja komissiolla on sen suhteen yksinomainen toimivalta. Suomen rooli on ollut neuvotella ja sopia muiden EU-jäsenmaiden kesken siitä, keiden kolmansien maiden kanssa EU neuvottelee, mihin komission tulee kulloinkin neuvotteluissa pyrkiä, ja vaikuttaa siihen, että Suomen kannalta keskeiset "offensiiviset ja defensiiviset" tavoitteet ovat parhaalla mahdollisella tavalla huomioitu osana neuvottelukokonaisuutta. Vaikka Suomi ei enää Norjan tapaan voi käyttää puheenvuoroja Maailman kauppajärjestö WTO:ssa, EU-jäsenyys tuo muita etuja: se tekee Suomesta kokoaan suuremman pelaajan kansainvälisessä kauppajärjestelmässä. Osana Euroopan unionia Suomi saa mahdollisuuden avauksiin sellaisilla markkinoilla, jotka muuten eivät välttämättä

Suomen kaltaisen pienen maan intresseille korvaansa kallistaisi, ja vipuvartta niihin tilanteisiin, joissa muuten isompi neuvottelukumppani pyrki dominoimaan asialistan ja tullimyönnytysten määrän suhteen.

Kansainvälisen kaupan agenda on EU-jäsenyyvuosina monipuolistunut ja monimutkaistunut. Teollisuustuotteiden ohella neuvotellaan muun muassa palveluista, julkisista hankinnoista, teollis- ja tekijänoikeuksista, kilpailusta ja valtiontuista.

Teollisuustullit ovat kyllä laskeneet kauppakierrosten seurauksena kehittyneiden maiden välillä lähelle nolaa, mutta kaupan edistämiseksi tarvitaan myös puuttumista esimerkiksi tullien ulkopuolisiin kaupanesteisiin, tullimenettelyihin, terveys- ja kasvinsuojelumääräyksiin ja teknisiin esteisiin. Uutena elementtinä ovat mukaan tulleet myös kestävästä kehityksestä koskevat artiklat.

”Eräs GATT-veteraani muisteli teollisuuden huolehtineen Uruguayn kierroksella kovasti siitä, että polkupyörien tuontitullia ei liikaa alennettaisi.”

Suomen talouden ja elinkeinoelämän rakenteiden muutokset ja altistuminen enenevästi kansainväliselle kilpailulle ovat vieneet kauppapolitiikkaamme selkeästi avoimempaan suuntaan. Eräs GATT-veteraani muisteli teollisuuden huolehtineen Uruguayn kierroksella kovasti siitä, että polkupyörien tuontitullia ei liikaa alennettaisi. Vastaavia kotimarkkinoiden suojeluun vivahtavia toiveita oli muitakin. Sitten elinkeinoelämä on päässyt näistä näkemyksistä koko lailla eroon. Ymmärretään, mitä integroituminen globaaleihin arvoketjuihin tarkoittaa. EU-jäsenmaiden piirissä näkemykset kuitenkin vaihtelevat. Kukaan ei varmaankaan kyseenalaista avoimen ja sääntöperustaisen kaupan hyötyjä, mutta eri vivahtein protektionismia korostavien jäsenmaiden määrä on unionin laajentumisten seurauksena kasvanut.

Komission puheenjohtaja Jean-Claude Junckerin syyskuun puolivälissä EU:n tilaa käsitellyt puhe linjasi unionin kauppapolitiikkaa tavalla, joka tasapainoilee avoimuuden ja sisämarkkinoiden suojaamisen välillä. Tilanteessa, jossa maailmantalous on vasta toipumassa vuosikymmenen taantumasta ja protektionistiset äänenpainot ovat esimerkiksi Yhdysvalloissa lisääntyneet, EU osoittaa tervettä johtajuutta kansainvälisessä kaupassa ja kehittää sen sääntöjä. Komissio julkisti uusia neuvottelumandaatteja, kuten ehdotukset vapaakauppaneuvotteluista Australian ja Uuden-Seelannin kanssa sekä ehdotuksen monenvälisestä investointituomioistuimesta, jossa voitaisiin ratkaista investoijien ja valtioiden väliset riidat. Avoimemmat ja sidosryhmiä osallistavat neuvotteluprosessit ovat epäilemättä nekin tarpeen, jotta EU:n kauppapolitiikka nauttii kansalaisyhteiskunnan silmissä riittävää tukea.

Kannatettavien ehdotusten ohella komissio haluaa unionin "turvallisuuden ja yleisen järjestyksen" nimissä tarkkailla ulkomaisia investointeja EU-alueelle, uudistaa unionin kauppapoliittisia suojainstrumentteja (TDI) ja viedä läpi ehdotuksensa kansainvälisten julkisten hankintojen instrumentista (IPI). Riski, että näitä käytetään protektionistisiin tarkoituksiin, on vähintäänkin olemassa.

”Neuvotella, argumentoida, vakuuttaa.”

Ulkoministeriössä kauppapolitiikkaa hoitavien virkamiesten tehtävä on välittää Suomen etujen mukaisia avoimuutta ja liberaalia sääntöjärjestelmää koskevia viestejä EU:n sisällä ja EU:n kautta muille kansainvälisen kaupan toimijoille. Neuvotella, argumentoida, vakuuttaa. Ainoastaan täten voidaan vaikuttaa, että kansainvälisen vaihdannan hyödyt saadaan mahdollisimman täysimittaisesti kotimaisen talouskasvun tueksi. Työ on puitteiltaan muuttunut siitä, kun Pekka Huhtaniemi neuvotteli Pohjoismaiden puolesta Uruguayn kierroksella, mutta se on vähintään yhtä tärkeää nyt, 21. vuosisadalla.

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).